

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ

*Al Doilea Război Mondial –
o cotitură în istoria țipțerilor din Vișeu de Sus*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Grăf Rudolf

Student-doctorand:

Ruff Csilla

2014

Cuprins

Lista prescurtărilor.....	5
Lista imaginilor.....	7
I. Idei introductive.....	9
II. Scopuri și metode.....	11
III. Relații geopolitice – o privire în ansamblu.....	14
III.1. Despre termenul <i>purificare etnică</i> în secolul al XX.-lea.....	19
III.2. Germanii - <i>coloană a cincea</i>	22
IV. Despre situația minorității germane în România până la al Doilea Război Mondial.....	23
IV.1. Politica română față de minorități 1918-1940.....	29
IV.1.1 Reglementarea statutului minorităților în România.....	29
IV.1.2 Nerespectarea reglementărilor privind protecția minorităților	31
IV.1.2.1 Reforma agrară din 1921.....	33
IV.1.2.2 Reforma agrară din 1945.....	33
IV.1.2.3 Legi ale învățământului.....	35
IV.1.3 Poziția partidelor politice române față de problema minoritară.....	36
V. Politica Germaniei față de germanii din străinătate.....	39
V.1. Recrutarea în unitățile militare germane.....	41
VI. România în al Doilea Război Mondial.....	44
VI.1. 23. August și instaurarea comunismului în România.....	44
VII. Deportarea germanilor din Europa de est și sud în Uniunea Sovietică 1945-1949.....	48
VII.1 Deportarea germanilor din România.....	50
VIII. Țișterii.....	60
VIII.1. Cine sunt țișterii – delimitarea grupului etnic.....	60
VIII.2. Încadrarea geografică și istorică a regiunii de colonizare.....	64
VIII.2.1 Maramureșul.....	64
VIII.2.2 Vișeu de Sus.....	71
VIII.3. Țișterii în Valea Vaserului.....	74

VIII.3.1 Colonizarea.....	74
VIII.3.2 Viața țipțerilor în Valea Vaserului.....	82
VIII.3.3 Despre dezvoltarea școlii germane în Vișeu de Sus.....	88
VIII.3.4 Despre dialectul țipțăresc.....	92
VIII.3.5 Țițerii în zilele noastre.....	93
IX. Evenimentele istorice după 23. August 1944 în Vișeu de Sus și în	
Maramureș.....	98
IX.1. Despre situația județului Maramureș după 23. Aug. 1944.....	98
IX.1.1 Despre situația politică.....	98
IX.1.2 Despre situația economică.....	102
IX.2 Despre evacuare.....	110
IX.2.1 Mărturii despre evacuare.....	119
IX.3 Despre munca de folos obștesc.....	126
IX.4. Despre deportarea țipțerilor.....	130
IX.4.1. Fenomenul deportării și captivitatea rusească în presa locală	
maramureșeană a anilor 1944- 1950.....	130
IX.4.2 Reconstruirea deportării țipțerilor pe baza unor mărturii orale	
.....	134
IX.4.3 Deportarea țipțerilor pe baza documentelor de arhivă.....	146
X. Concluzii.....	153
Bibliografie.....	159
Anexe.....	160
Cetățenie.....	162
Situația județului Maramureș după 23. August 1944.....	178
Evacuarea.....	236
Deportarea.....	260
Munca de folos obștesc.....	281
Legi.....	286

Cuvinte-cheie:

stat național

al Doilea Război Mondial

minoritate etnică

purificare etnică

minoritate germană din România

Grup etnic german

23. august 1944

Uniunea Sovietică

Țițeri

colonizare

Prelucrarea lemnului

Zipserei

Zäpzerisch

Maramureș

Vișeu de Sus

evacuare

deportare

muncă forțată

reformă agrară

C.A.S.B.I. (Casa pentru Administrarea și Supravegherea Bunurilor Inamice)

istorie orală

Prezenta teză de doctorat analizează acele fenomene istorice, efecte ale celui de al Doilea Război Mondial, care au avut un impact major asupra comunității țipțerilor ca minoritate etnică vorbitoare de limba germană din nord-vestul României.

În studiile și cercetările efectuate de până acum, care s-au ocupat de situația și soarta minorităților germane din România, țipțerii din zona Vișeuului de Sus au fost mai mult neglijați. Lipsesc în special acele studii, care ar analiza din punct de vedere istoric acele fenomene de pe la sfârșitul ultimei conflagrații mondiale, care au condus la o scădere numerică considerabilă în cadrul comunității amintite, dar nu numai, ci și în cazul tuturor grupurilor minoritare vorbitoare de limba germană de pe teritoriul României.

S-a urmărit deci – pe parcursul a 9 capitole – să se închidă o lacună în cercetare, care a împiedicat înțelegerea și evaluarea corespunzătoare a procesului de transformare socio-politico-economică a comunităților germane în ansamblul lor, necesare și pentru înțelegerea și evaluarea situației lor prezente.

Scopul primordial urmărit era de a identifica și reconstrui acele evenimente istorice cauzate de cel de al Doilea Război Mondial, care au influențat comunitatea țipțerilor în percepția de sine, în relația comunității față de stat și care au prejudiciat continuitatea comunității pe teritoriul României, în zona în care îi mai găsim și astăzi.

Parametrii de cercetare s-au definit după cum urmează:

- temporal: perioada 1944-1949/1950 – adică faza terminală și perioada imediat următoare celui de al Doilea Război Mondial, unde efectele războiului s-au făcut cel mai bine simțite, desigur cu referiri în timp ante și post, necesare unei înțelegeri optime
- local: Vișeu de Sus – orașul în care sunt localizați țipțerii din România în zilele noastre
- obiectul cercetării: acele fenomene, decurse din starea/situația de război de pe la mijlocul secolului 20., care au afectat comunitatea țipțerilor

Din punct de vedere metodologic, s-a recurs la următorii pași:

- în prima fază a cercetării s-a urmărit identificarea acelor surse – atât primare – documente/ dovezi arhivistice, ziare, mărturii, cât și secundare, care puteau oferi informații legate de perioada și obiectul cercetării
- după studiul, analiza și evaluarea acestor surse s-a încercat identificarea și delimitarea acelor evenimente, ce au avut un impact major asupra comunității, pentru a putea fi formulate în mod clar ca și obiecte ale cercetării. Astfel delimitate s-a urmărit o colectare cât mai amplă și aprofundată de informații legate de desfășurarea lor, necesare unei reconstruiri veridice. Iar prin această reconstruire de a contribui la stadiul actual de cercetare în domeniu și de a facilita o confruntare mai conștientă cu istoria.

Datorită publicațiilor recente, a unor lucrări științifice, studii și cercetări, dar și opere bibliografice și literare – dintre care aș aminti numai opera vastă a colectivului Weber/ Nassehi/ Weber/ Maurer *Die Deportation als historisches Geschehen, Die Deportation als biographisches Ereignis und literarisches Thema, Quellen und Bilder* – Deportarea ca fenomen istoric, biografic și literar, sau opera lui Theodor Schieder, *Dokumentation zur Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa* – Documentația deportării/izgonirii germanilor din Europa de est și mijloc, putem astăzi să vorbim deja despre o așa numită detabuizare a fenomenelor, ce au avut loc ca efect al celui de al Doilea Război Mondial. Acestor publicații le datorăm și faptul că există deja o analiză aprofundată a dimensiunilor istorice ale acestor evenimente.

Lucrarea de față și-a propus – depășind limitele temporale stabilite, și o prezentare a originii, sorții și vieții țișterilor de-a-lungul timpului, din momentul colonizării, până în zilele noastre, cu referiri asupra dezvoltării învățământului german din Vișeu de Sus, asupra dialectului vorbit, asupra îndeletnicirii tipice și condiției speciale în cadrul geografic izolat, asupra contribuției lor la dezvoltarea orașului și zonei, unde îi găsim și astăzi, după ce inițial s-a realizat o delimitare clară a comunității țișterilor în cadrul celorlalte grupuri minoritare vorbitoare de limba germană de pe teritoriul României.

S-a urmărit deasemenea încadrarea evenimentelor analizate într-un cadru mai larg, atât la nivel național cât și global, făcându-se referiri nu numai la cauzele, premisele celui de al

Doilea Război Mondial la nivel mondial, cât și la manifestarea la nivel global a acelor fenomene, la baza cărora a stat abuzul etnicității. S-a realizat deasemenea o descriere detaliată a situației județului Maramureș după 23. august 1944, atât din punct de vedere politic, cât și economic, pentru care s-au folosit și documentele arhivistice identificate de autoare.

Prezentarea ideilor s-a făcut de la general la special, pornindu-se de la prezentarea acelor premise globalo-politice – în capitolul III.- , care au condus la apariția problemei minorităților, ei devenind victimele societății moderne, care din cauza alterității, identității și etniei proprii au avut și au și în zilele noastre de suferit.

S-a discutat mai apoi situația minorităților germane din România în perioada interbelică – acele baze legale, ce au avut menirea de a reglementa drepturile minorităților, și obligația statului față de ele, respectiv politica urmărită de diferitele partide politice române față de problema minoritară, cu referiri asupra măsurilor discriminatorii – dar și poziția Germaniei hitleriste față de Grupul etnic german din România, care a devenit un obiect și al politicii naziste. – capitolele IV. și V.

După referiri asupra poziției statului român la finele celui de al Doilea Război Mondial, în speță asupra schimbării de fronturi, în capitolul VI., și asupra fenomenului de deportare a minorităților germane din Europa de est și sud – în capitolul VII., s-a trecut la cazul special al țigărilor. Mai întâi s-a realizat o delimitare a acestui grup etnic, încadrarea în zonă a regiunii de colonizare, o trecere în revistă a istoriei de colonizare, respectiv a vieții lor în Valea Vaserului – în capitolul VIII., după care s-a trecut la analizarea concretă a fenomenelor istorice de pe la finele celui de al Doilea Război Mondial, care au afectat comunitatea țigărilor – în capitolul IX. Acest capitol conține trei subcapitole importante, dedicate analizării celor trei evenimente definite ca obiecte ale cercetării, cu referințe la documentele arhivistice anexate.

Reconstruirea evenimentelor de pe la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial s-a urmărit pe baza documentelor arhivistice, istoriei orale, respectiv prin studiul și analiza presei locale din perioada amintită. În cazul realizării interviurilor s-a recurs la metoda calitativă a interviului semistructurat, preluându-se motivele și stațiile fenomenului de

deportare din studiile și publicațiile științifice, realizate în prealabil, asupra documentării deportării celorlalte grupuri minoritare din România – sașii și șvabii, intervievații fiind somați să se exprime asupra acestor momente/ teme. Interviuurile s-au înregistrat, transcris și analizat, iar în ultima fază s-au extras din ele acele informații, ce au permis o reconstruire bazată pe motivele amintite.

În cadrul lucrării de față s-au analizat :

- evacuarea țipțerilor din octombrie 1944 de către trupele germano-maghiare în retragere
- deportarea țipțerilor în Uniunea Sovietică
- respectiv muncile locale de reconstrucție

Din cauza unor probleme apărute pe parcursul cercetării – interzicerea efectuării activității de cercetare în arhiva de la Sighet, neprelucrarea fondului arhivistic din Vișeu de Sus, care au îngreunat în mod considerabil randamentul cercetării, dar și din alte cauze, cum ar fi imperfecțiunea umană, sau limitarea studiilor doctorale, nu s-a reușit epuizarea subiectului propus – lipsurile tezei reprezintă însă în continuare o provocare pentru autoare, pentru a le înlătura conform cunoștințelor și posibilităților ei maxime.

În decursul a celor trei ani de cercetare s-au atins următoarele scopuri, respectiv s-a ajuns la următoarele concluzii:

1. În ceea ce privește evacuarea:

S-a realizat documentarea fenomenului de evacuare a țipțerilor din Vișeu de Sus din octombrie 1944 pe baza documentelor arhivistice, cât și reconstruirea acestui fenomen pe baza unor interviuri realizate cu foști evacuați. Mai întâi s-a făcut referire la planurile de evacuare a întregii minorități germane din România ca posibilă cale pentru rezolvarea problemei germane în România, în care după 23. august 1944 germanii au devenit coloană a cincea, cât și asupra poziției Germaniei în această problemă, care conform politicii sale bazate pe principii naționali-socialiste s-a folosit de grupurile etnice germane din străinătate.

Dovezi arhivistice referitoare la numărul exact al celor evacuați n-au putut fi identificate, însă numărul lor poate fi aproximat pe baza unor indicii, cum ar fi numărul de case

părăsite, date statistice înainte și după întoarcerea din evacuare, cât și pe baza listelor cu bunurile inventariate ale absenteiștilor. Astfel se presupune, că numărul total al celor evacuați din Vișeu des Sus, în octombrie 1944, de către armatele germano-maghiare în retragere se ridică la 700-900 de persoane, germani și maghiari împreună.

S-au prezentat nu numai acele împrejurări, în care a avut loc evacuarea, suferințele, ce le-au îndurat evacuații, dar și acele măsuri luate în absența lor de către autoritățile române, care, după cele 9 luni de absență, revenind în țară i-au periclitat baza existențială - pentru a fi repuși în drepturile lor și pentru a-și recăpăta bunurile inventariate, ei trebuiau să facă nu numai dovada că sunt cetățeni români, dar și dovada nevinovăției și neacordul asupra evacuării. Astfel se pot explica declarațiile celor reveniți în țară, asupra faptului că ar fi fost evacuați cu forța.

2. Deportarea

În faza inițială a cercetării s-a putut identifica un singur articol, care s-a ocupat în mod expres de deportarea țipțerilor în Uniunea Sovietică, și anume articolul unui profesor de istorie din Vișeu de Sus, Vasile Dăbală, care însă s-a bazat explicit pe relațiile foștilor supraviețuitori, fără dovezi arhivistice corespunzătoare.

Scopul de a reconstrui fenomenul deportării țipțerilor din Vișeu de Sus pe baza documentelor arhivistice, a dat greș și în cadrul acestei lucrări. S-au identificat numai documente izolate, care fac referire la deportare, însă nu în cantitate și calitate suficientă, necesare unei reconstruiri veridice.

Se presupune existența altor documente doveditoare, dacă nu la Arhivele Naționale din București, atunci la cele din Vișeu de Sus și Sighet, unde din cauza neprelucrării fondului arhivistic, se necesită și în viitor desfășurarea unei activități de cercetare.

Totuși se poate afirma cu precizie, că țipțerii din Vișeu de Sus au fost victimele fenomenului de deportare în Uniunea Sovietică, chiar dacă într-un număr redus- ca. 79-80 de persoane -, datorită faptului că, abia cu câteva luni înainte, evacuarea a decimat comunitatea.

Reconstruirea deportării pe baza istoriei orale s-a realizat și reprezintă una dintre contribuțiile cele mai importante ale lucrării de față, având în vedere mai ales faptul că în momentul încheierii prezentei cercetări numai două persoane, supraviețuitoare ale deportării, mai sunt în viață (dintre care una foarte bolnavă).

Totuși mărturiile depuse în cadrul interviurilor sunt –din cauza numărului redus – mai mult reprezentative, și au permis numai limitat o confruntare reciprocă.

3. Referitor la muncile locale de reconstrucție : s-au colectat atât câteva mărturii, cât și documente arhivistice, ce dovedesc folosirea forței de muncă țipterești în mod abuziv. Reprezentativ în acest sens sunt și acele liste identificate în arhiva din Vișeu de Sus, care atestă angajarea unui anumit număr de țipteri în zone îndepărtate ale țării – Râmnicu Sărat, Curtea de Argeș, Petroșani – ceea ce a putut contribui la dizolvarea familiilor țipterești.

Cele trei părți scoase în evidență, asupra cărora s-a insistat, conțin referințe la documentele arhivistice anexate lucrării, pentru o înțelegere și urmărire mai ușoară a evenimentelor prezentate și analizate.

În concluzie se poate afirma: mica comunitate a țipterilor din Vișeu de Sus nu a rămas necruțată de fenomenele istorice, ce au decurs din al Doilea Război Mondial. Ei au devenit victimele – într-un număr mai mare – ale evacuării, iar într-un număr mai redus ale deportării în Uniunea Sovietică, respectiv au fost dezavantajați și batjocoriți din cauza etniei lor. Aceste fapte au contribuit nu numai la o scădere numerică a comunității, și înstrăinarea trecătoare față de celelalte etnii conlocuitoare, ci și la o înstrăinare și o pierdere a încrederii față de instituțiile statului, ceea ce a condus, după revoluția din '89, la emigrări masive în Germania și în cadrul țipterilor.

Totuși izolarea geografică a zonei, unde îi mai găsim și astăzi, și rolul, ce i-a revenit în dezvoltarea locală a economiei, și a orașului Vișeu de Sus, nu au permis, în ciuda pericolului mare de asimilare, ca această comunitate să dispară cu totul.

Mai mult decât atât, datorită schimbărilor ce au avut loc în primăvara anului curent în cercurile de reprezentanță a comunității, care astfel a primit un nou impuls din partea generației tinere, plină de voință și putere de muncă, ne lasă să fim optimiști și să nu acordăm încredere unor afirmații recente și concluzii pesimiste ale unor publicații științifice, conform cărora, peste 20 de ani țipțerii vor fi numai istorie.

Contribuția majoră a lucrării de față reprezintă nu numai faptul că analizează efectele celui de al Doilea Război Mondial, - în special evacuarea, deportarea și muncile locale de reconstruire - asupra comunității țipțerilor, pe baza documentelor arhivistice și istorie orală, dar și faptul că analizează, în cadrul unei singure lucrări, pe lângă fenomenele istorice amintite și originea, viața țipțerilor, cu referiri la dialectul vorbit, dezvoltarea învățământului nemțesc vișean, cât și la stadiul actual al comunității.

Ca și viitoare scopuri de cercetare se lasă formulate:

- continuarea muncii de cercetare în arhivele din Vișeu de Sus și Sighet, pentru a realiza o documentare potrivită a fenomenului de deportare a țipțerilor din Vișeu de Sus.

Bibliografie selectivă

I. Surse editate

Cărți/ Articole

1. Ardelean, Livia (a): *Franciscus Réti, „Historia Rei Cameralis” și colonizarea populației germane în Vișeu de Sus*, în: „Ămbele Vișae”, Vol.al.IV-lea, Editura Eurotip, Baia Mare 2011, p. 62-80.

2. Ardelean, Livia (b): *Câteva aspecte ale evoluției populației în cele trei Vișee în sec. XVII-lea*, în: „Ămbele Vișae”, Vol.al.IV-lea, Editura Eurotip, Baia Mare 2011, p. 81-103.

3. Ardelean, Livia (c): *Francisc Réti „Chronologia Rei Cameralis Marmatiae” – o descriere din 1805 a comitatului Maramureș*, în: Revista Arhivei Maramureșene, anul IV, nr.4, Baia Mare, 2011, p. 96-135.

4. Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Humanitas, 1994, București.

5. Baier, Hannelore, *Germanii din România 1944-1956, Culegere de documente de arhivă*, Editura Honterus, Sibiu, 2005.

6. Baier, Hannelore (hrsg.), *Tief in Russland bei Stalino, Erinnerungen und Dokumente zur Deportation in die Sowjetunion*, ADZ Verlag, Bukarest, 2000.

7. Baier, Hannelore/ Bottesch, Martin/ Nowak, Dieter/ Wiecken, Alfred/ Ziegler, Winfried, *Geschichte und Traditionen der deutschen Minderheit in Rumänien*, Editura Central, Mediaș, 2011.
8. Baier, Horst, *Ethnische Minderheiten und Migrationen im Europa der Nationen – eine Herausforderung des Nationalstaats*, in: Roth, Harald (hrsg.), *Minderheit und Nationalstaat. Siebenbürgen seit dem Ersten Weltkrieg*, Böhlau Verlag, Köln/Weimar/Wien, 1995, p. 1-19.
9. Bandula, Octavian/ Borlea, Cornel/ Nemeti, Ioan/ Socolan, Aurel/ Zdroba, Mirecea Coord.: Pop, Gheorghe T.: *Pagini din istoria Maramuresului*. Muzeul Regional Maramures, Baia Mare, 1967.
10. Băncescu, Iuliana, *Țișterii din Maramureș*, Editura Crișan, 1996.
11. Berner, Hermut/ Radosav, Doru, *und keiner weiß warum – Eine deportierte Geschichte*, Landsmannschaft der Sathmarer Schwaben, Ravensburg, 1996.
12. Bolovan, Sorina Paula/ Bolovan, Ioan, *Germanii din România. Perspective istorice și demografice*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 2000.
13. Octavian/ Borlea, Cornel/ Nemeti, Ioan/ Socolan, Aurel/ Zdroba, Mircea, *Pagini din istoria Maramuresului*, Muzeul Regional Maramures, Baia Mare, 1967.
14. Borlean, Ioan, *Vadu Izei și Maramureșul. În țara satelor românești*, Vadu Izei, Fundația OVR Agro-Tur-Art, 2000.
15. Boroica, Ioan, *Două ierni fierbinți în Maramureș: 18 octombrie 1844 - 9 aprilie 1945 și 18 octombrie 1945 - 13 martie 1946*, in: *Satul maramureșean 1945 - 1989. Viața socială, economică, politică, culturală și religioasă. Studii și documente*, vol I, Sighetul Marmației, 2005, p.46-56.
16. Ciobanu, Vasile, *Die Minderheitenfrage in den Programmen rumänischer Parteien während der Zwischenkriegszeit*, in Roth, Harald (hrsg.), *Minderheit und Nationalstaat. Siebenbürgen seit dem Ersten Weltkrieg*, Böhlau Verlag, Köln/Weimar/Wien, 1995, p. 59-71.
17. Corbea-Hoișie, Andrei, *Rumänien vom National- zum Nationalitätenstaat*, in: Roth, Harald (hrsg.), *Minderheit und Nationalstaat. Siebenbürgen seit dem Ersten Weltkrieg*, Böhlau Verlag, Köln/Weimar/Wien, 1995, p. 43-57.
18. Dăbală, Vasile, *Deportarea în Uniunea Sovietică a etnicilor germani din Viseu des Sus*, in: *Maramures. Vatra de istorie milenară*. Ed. Dragos Voda, Cluj-Napoca, 1999.
19. Dăncuș, Mihai, *Un erou martir al poporului român – Ion Bîlțiu-Dăncuș, Secretar al Sfatului Național Român din Maramureș, decembrie 1918 și Președinte al Consiliului Național Român din Maramureș în anii 1944-1945.*, in: „*Satul maramureșean 1945-1989. Viața socială, economică, politică, culturală și religioasă. Studii și documente*”, Vol. I., coord. de dr. Dăncuș Mihai, Sighetu Marmației, Aska Grafika, 2005, p. 57-79.
20. Ferguson, Niall, *A világ háborúja. A gyűlölet évszázadának története*, Scolar Kiadó, Budapest, 2012.
21. Gherheș, Ilie, *Rapoartele preoților greco-catolici despre retragerea trupelor germano-ungare, respectiv intrarea subunităților Armatei Roșii în Maramureș și asupra „Regimului Odoviciuc*, in: „*Acta Mvsei Maramorosiensis*”, Vol.III., îngrijit de Dăncuș Mihai, Sighetu Marmației, Aska Grafika, 2005, p.335-356.

22. Giurescu, Dinu C. (a), *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, Editura All, 1996.
23. Giurescu, Dinu C.(b), *România în al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, Editura All Educational, București, 1999.
24. Gündisch, Karin (nacherzählt), *Was im Gedächtnis bleibt. Jugendbiographien aus Rumänien. Erinnerungen nach fünfzig Jahren*, Bukarest, ADZ Verlag, 2003.
25. Gündisch, Konrad, *Autonomie de stări și regionalitate în Ardealul medieval*, in *Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie*, Asociația de Studii Transilvane Heidelberg, Sibiu, Heidelberg, 2001, p 33-53.
26. Hobsbawn, Eric, *Secolul extremelor*, Editura Lider, București, 1994.
27. Hochstrasser, Rosemarie, *Die siebenbürgisch-sächsische Gesellschaft in ihrem strukturellen Wandel 1867-1992*, hora & AKSL, Hermannstadt/ Heidelberg, 2002.
28. Ilk, Anton-Joseph (a), *Die mythoepische Erzählwelt des Wassertales*, Dissertation, Wien, 2009.
29. Ilk, Anton-Joseph (d), *Die Maramuresch und ihre Geschichte bis zum Ende des 14. Jahrhunderts*, in: Gaisbauer, Stephan/Scheuringer, Hermann/ Kollmer, Lisa (hrsg.) *Karpatenbeeren: bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, Linz, 2006, p.215-240.
30. Ilk, Anton-Joseph/ Traxler, Johann, *Geschichte des deutschen Schulwesens von Oberwischau*, Verlag Haus der Heimat. Nürnberg, 2009.
31. Kaspar, Hügel, *Werden und Vergehen der deutschen Siedlungen in Südosteuropa*, Eckart-Schriften, Heft 116, Österreichische Landsmannschaft, Wien, 1991.
32. Kroner, Michael, *Deportation von Deutschen zur Zwangsarbeit in die Sowjetunion. Allgemeine Betrachtungen über ein weniger bekanntes Kapitel deutscher Geschichte*, in: Schuster, Hans-Werner/ Konschitzky, Walther (hrsg.), *Deportation der Südostdeutschen in die Sowjetunion 1945-1949*, München, Haus des Deutschen Ostens, 1999, p.31-39.
33. Kroner, Michael, *Deportation von Deutschen in die Sowjetunion. Zwangsarbeiter in der sowjetischen Wirtschaft (1945-1949)*, Österreichische Landsmannschaft, Wien, 2005.
34. Lange, Frank-Michael/ Schneeberger, Michael, *Die rumänischen Waldkarpaten. Maramureș, Vișeu de Sus und ein Abstecher in die Bukowina*, Berlin, Schelzky&Jeep, 1998.
35. Lemberg, Hans, *Das Konzept der ethnischen Säuberungen im 20. Jahrhundert*, in: Dahlmann, Dittmar/ Hirschfeld, Gerhard hrsg., *Lager, Zwangsarbeit und Deportation. Dimensionen der Massenverbrechen in der Sowjetunion und in Deutschland 1933 bis 1945*, Essen, Klartext-Verlag, 1999, p. 485-493.
36. Martișcă, Ramona Cristina, *Țipтеріi din Vișeu de Sus. De la recunoaștere la autorecunoaștere*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2012.
37. Melika, Georg/ Hvozdyak, Olga, *Interkultureller Wechselwirkung im multiethnischen Transkarpatien*, in: Gaisbauer, Stephan/Scheuringer, Hermann/ Kollmer, Lisa (hrsg.) *Karpatenbeeren: bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, Linz, 2006, p.51-66.

38. Milza, Pierre/ Berstein, Serge, *Istoria secolului XX., 1900-1945, Sfârșitul „Lumii Europene”*, Vol.1., Editura All, București, 1998.
39. Romsics, Ignác, *A 20. század rövid története*, Rubicon-Könyvek, Budapest, 2011.
40. Roth, Harald, *Zum Wandel der politischen Strukturen bei den Siebenbürger Sachsen 1918 bis 1933*, in: Roth, Harald (hrsg.), *Minderheit und Nationalstaat. Siebenbürgen seit dem Ersten Weltkrieg*, Böhlau Verlag, Köln/Weimar/Wien, 1995, p.99-113.
41. Roth, Harald, *Mică istorie a Transilvaniei*, Editura Pro Europa, Târgu-Mureș, 2006.
42. Schabus, Wilfried, *Die alt-salzkammergütlerischen Dialekte von Deutsch-Mokra und Königsfeld*, in: Gaisbauer, Stephan/Scheuringer, Hermann/ Kollmer, Lisa (hrsg.) *Karpatenbeeren: bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, Linz, 2006, p.169-192.
43. Scheuringer, Hermann, *Deutsche Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*. in: Gaisbauer, Stephan/Scheuringer, Hermann/ Kollmer, Lisa (hrsg.) *Karpatenbeeren: bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, Linz, 2006. p. 7-19.
44. Schieder, Theodor (bearbeitet), *Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa, Band III., Das Schicksal der Deutschen in Rumänien*, Bernard & Graefe, Berlin, 1957.
45. Schmitzberger, Gertraude (a), *Beiträge zur Organisation der Waldwirtschaft in der Marmarosch. Oberwischau und sein Waldamt im letzten Viertel des 18. Jahrhunderts*, in: Gaisbauer, Stephan/Scheuringer, Hermann (hrsg.): *Karpatenbeeren. Bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, 2006, p.241-279.
46. Schmitzberger, Gertraude (b): *„Satzungen“ für die oberösterreichischen Waldarbeiter in der Marmuresch*, in: *Karpatenbeeren. Bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten*, Gaisbauer, Stephan/ Scheuringer, Hermann. Linz, Stifterhaus, 2006.p.121-148.
47. Scridon, Ioana, *Grupul etnic al țipserilor din România. Studiu diacronic al schimbărilor de reprezentare a spațiului identitar etnic în Vișeu de Sus, Marmureș*, Dissertation, Cluj-Napoca, 2012.
48. Stephani, Claus (a), *Oben im Wassertal: Eine Zipser Chronik*, București, 1970.
49. Stephani, Claus (b), *Wie das Wiesengras im Wind. Frauenschicksale/ Protokolle*, Dacia Verlag, Cluj-Napoca.1986
50. Tomi, Marian Nicolae (a), *Studii și cercetări istorice*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2012.
51. Tomi, Nicolae Marian (b), *Marmureșul istoric în date*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2005.
52. Tomi, Marian Nicolae (c), *Despre atestarea documentară a localității Vișeu de Sus*, in: *Âmbele Vișae*; Tipografia Edel, Vișeu de Sus, 2005, p. 23-32.

53. Tomi, Marian Nicolae (d), *Administrația Maramureșului istoric de-a lungul vremii (sec. IX-XXI)*, in: Ȃmbele Vișae; Tipografia Edel, Vișeu de Sus, 2005, p. 74-94.
54. Tomi, Marian Nicolae (e), *Maramureșul de ieri până astăzi*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008.
55. Tomi, Marian Nicoale (f), *Vișeu de Sus, un secol de evoluție demografică (1828-1930)*, in: Ȃmbele Vișae, Vol. II, Editura Eurotip, 2007, p. 26-39.
56. Tontsch, Günther H., *Minderheitenschutz in Südosteuropa seit dem Ersten Weltkrieg*, in: Roth, Harald (hrsg.), *Minderheit und Nationalstaat. Siebenbürgen seit dem Ersten Weltkrieg*, Böhlau Verlag, Köln/Weimar/Wien, 1995, p.21-41.
57. Țelman, Ion (a), *Aducerea coloniștilor germani în Marmureș*, in: Ȃmbele Vișae; Tipografia Edel, Vișeu de Sus, 2005, p. 49- 52.
58. Țelman, Ion (b), *Din istoria Maramureșului*, Aska Grafika, Sighet, 2008.
59. Țelman, Ion (c), *Aducerea coloniștilor germani în Maramureș*, in: Acta Mvsei Maramorosiensis. Vol. III., redactor șef Dăncuș Mihai, Aska Grafika, Sighetu Marmației, 2005, p. 285-288.
60. Ulian, Petru/ Olear, Augustin/ Tomi, Nicoale Marian, *Volkstumsfest und Heimattreffen der Deutschen aus Oberwischau*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006.
61. Unger, Julia, *Der Sprachgebrauch der ZipserInnen von Oberwischau*, in: Karpatenbeeren. Bairisch-österreichische Siedlung, Kultur und Sprache in den ukrainisch-rumänischen Waldkarpaten, Gaisbauer, Stephan/ Scheuringer, Hermann. Linz, Stifterhaus, 2006, p.353-367.
62. Viefhaus, Erwin, *Die Minderheitenfrage und die Entstehung der Minderheitenschutzverträge auf der Pariser Friendenskonferenz 1919. Eine Studie zur Geschichte des Nationalitätenproblems im 19. und 20. Jahrhundert*, Textor, Frankfurt am Main, 2008
63. Weber, Georg, *Zur Deportation der Deutschen aus Südosteuropa in die Sowjetunion 1945-1949*, in: Schuster, Hans-Werner/ Konschitzky, Walther (hrsg.), *Deportation der Südostdeutschen in die Sowjetunion 1945-1949*, München, Haus des Deutschen Ostens, 1999, p. 39-59.
64. Weber, Georg/ Weber-Schlenther, Renate/ Sill, Oliver/ Kneer, Georg, *Die Deportation von Siebenbürger Sachsen in die Sowjetunion 1945-1949*, Bd 1., *Die Deportation als historisches Geschehen*, Böhlau, Köln, 1996
65. Weber, Renate, *Zahlen und Fakten – Statistische Aspekte der Deportation*, in: Schuster, Hans-Werner/ Konschitzky, Walther (hrsg.), *Deportation der Südostdeutschen in die Sowjetunion 1945-1949*, München, Haus des Deutschen Ostens, 1999, p.59-63.
66. Zach, Cornelius R., *Aktuelle Stimmen aus Rumänien zur Deportation Deutscher nach Rußland 1945*, in: Deutschland und seine Nachbarn, Themenheft: Ungarische und rumänische Stimmen zur Vertreibung, herausgegeben von der Kulturstiftung der deutschen Vertriebenen, Bonn, 1997, p.50-83.
67. Zamfirescu, Elena, *Die Deportation und die Haltung Rumäniens – damals und heute*, in: Schuster, Hans-Werner/ Konschitzky, Walther (hrsg.), *Deportation der Südostdeutschen in die Sowjetunion 1945-1949*, München, Haus des Deutschen Ostens, 1999, p.21-31.
68. Zayas, Alfred Maurice de, *Die Anglo-Amerikaner und die Vetreibung der Deutschen. Vorgeschichte, Verlauf, Folgen*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1980.

Presă și periodice

Karpaten Rundschau, 14(2133) Jahrgang XXV (XXXVI), Kronstadt, 9. April 1992.
Karpaten Rundschau, 17(2551) Jahrgang XXXIII (XLIV), Kronstadt, 29. April 2000.
Karpaten Rundschau, 18(2552) Jahrgang XXXIII (XLIV), Kronstadt, 6. Mai 2000.
Karpaten Rundschau, 19(2553) Jahrgang XXXIII (XLIV), Kronstadt, 13. Mai 2000.
Karpaten Rundschau, 20(2554) Jahrgang XXXIII (XLIV), Kronstadt, 20. Mai 2000.
Karpaten Rundschau, 21(2555) Jahrgang XXXIII (XLIV), Kronstadt, 27. Mai 2000.
Karpaten Rundschau, 1(2587) Jahrgang XXXIV (XLV), Kronstadt, 6. Januar 2001.
Karpaten Rundschau, 2(2588) Jahrgang XXXIV (XLV), Kronstadt, 13. Januar 2001.
Karpaten Rundschau, 9(2595) Jahrgang XXXIV (XLV), Kronstadt, 3. März 2001.
Karpaten Rundschau, 10(2596) Jahrgang XXXIV (XLV), Kronstadt, 10. März 2001.
Karpaten Rundschau, 26. April 2003.
Karpaten Rundschau, 3. Mai 2003.
Siebenbürgische Zeitung, 20. Juni 2001.
Hermannstädter Zeitung, Nr.2394, 46. Jahrgang, 22. August 2014.
Journal for Transylvanian Studies 1-2/ 2008.

POPORUL -Ziar democrat săptămăanal

- No.3, Duminecă 28 Ianuarie 1945
- No.5, Joi, 7 Februarie 1945
- No.7, Miercuri 28 Februarie 1945
- Luni 9 Aprilie 1945
- No.12, Joi 11 Aprilie 1945

POPORUL MARAMURESULUI

- No. 29, Miercuri, 8 August 1945
- Joi 25 Octomvrie 1945, Nr. 40

Maramurășul – organ al Consiliului Național Român din Maramueș

- No.1 Duminecă, 10 Decemvie 1944.

COLȚ DE ȚARĂ -Săptămăanal de afirmare democratică

- Anul I., Nr.12, Baia Mare, 16. August 1946.
- Anul I., Nr.27, Baia Mare, 29 Noembrie 1946
- Anul III, Nr.78, Baia Mare, 26 Mai 1948
- Anul III, Nr.83, Baia Mare, 20 Iunie 1948
- Anul III., Nr. 92, 22. August 1948

II. Surse inedite

Surse de arhivă

Arhivele Primăriei oraşului Vişeu de Sus

(fond arhivistic neprelucrat)

Dosar **Militare/1945**

Coperta: Dosar Nr.4/1946 - Absenteist C.A.S.B.I., Absenteistii si bunurile lor administrate de CASBI. Interior: Dosar No. XI./ Subgrupa 1, Acte emanate de la Judecatoria Ocolului respectiv pe anul 1946.

Coperta: Sfatul Pop. Al Orasului Vişeu/ Sectia Secretariat Administrativ, Dosar Nr.5/1946, Militare-administrative, Ordine, curculari, corespondenta, Persoane concentrate (mobilizate). Interior: Primaria Comunei Vişeu de Sus, Jud.MM, Dosar Nr. X/1946, Subgrupa 3. Siguranta Statului Politia administrativa (ordine si instructiuni, prevenirea infractiunilor, ordonante, urmariri de indivizi, arme).

Coperta: Sfatul Pop. Oras Vişeu/ Sectia Secretariat Adm., Dosar Nr. 9/ 1946/ Procese verbale/ C.A.S.B.I., Volumul I., Interior: Primaria Comunei Vişeu de Sus, jud. MM, vol. I., Dosar Nr. XV./ Subgrupa 3. Inventarierea de bunuri pe anul 1946.

Dosar Nr. 9/ 1946 Sfatul Popular Orasul Vişeu; Sectia Secretariat Administrație, Documente CASBI Vol. II

Coperta: Dosar Nr.11/1946; Sfat. Pop. al Oras Vişeu/ Sect. Secretariat Adm.; 1946-1947; Documente/ CASBI și administrative; Interior: Dosar Nr. XV/1947; Subgrupa 3/ bunuri CASBI.

Primaria comunei Vişeu de Sus, Secția administrative, Dosar **12/1945**.

Coperta: Dosar Nr. 14/1946, Administratie Financiara, Interior: Dosar Nr. III., Subgrupa 1, Buget (intocmire si executie); Dosar Nr. III. Subgrupa 5., Bunuri inventar, comenzi de register pe anul 1946.

Coperta: Sfat Popular Oras Vişeu, Secția Secretariat Administrație, VI-1/ 1945, Secția Administrativa/ Situatii Procese Verbale. Interior: Primaria Comunei Vişeu de Sus, jud. MM, Dosar Nr.17/1945, Bunuri inamice, inventariere.

Coperta: Dosar Nr.21/1946; 1946/ Documente/ Pers adm. și politic; Interior: Dosar X./1946. Subgrupa 6. Servitori (angajamente, contraventiuni).

Dosar: Sfat Popular Oras Vişeu, **Secția Secretariat Administrație; VI-1**, 1945.

Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.1/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.3/1945**
Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.4/1945**
Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.9/1945**
Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.12/1945**
Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.13/1945**
Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria CASBI, Inventar 314, Dosar **Nr.40/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **114/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **184/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **185/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **193/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **197/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **198/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **205/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **211/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **215/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria acte administrative, Inventar 307,
Dosar **362/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramureș, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **1/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **35/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **40/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **44/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **45/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **58/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **60/1945**

Fond 45 – Prefectura județului Maramures, Seria: Biroul de Armistițiu, Inventar 313,
Dosar **63/1945**

Fond 426 – Comitetul județean Maramureș-Sighet al PMR, Inventar 923,

Dosar 1/1945

Fond 427- Comitetul Regional Maramureș al PCR (Baia Mare), Inventar 922,

Dosar 82/1949

Fond 427 – Comitetul Regional Maramureș al PCR (Baia Mare), Inventar 922,

Dosar 15/1956

Fond 57 – Pretura Plășii Vișeu, Inventar 494, Dosar 1/1945

Fond 57 – Pretura Plășii Vișeu, Inventar 494, Dosar 4821945

Fond Protopopiatul greco-catolic Vișeu, Dosar 187/ 1944

Directia Judeteana Satu Mare a Arhivelor Nationale

Fond 14- Prefectura Județului Satu Mare, Inventar 18., Cereri, rapoarte, situatii si tabele privind stabilirea cetateniei unor persoane si situatia privind persoanele deportate (8.1.1945-22.1.1945).

III. Webografie

1. http://www.uni-salzburg.at/fileadmin/oracle_file_imports/544329.PDF (Gottas, Friedrich, *Gerufen! Die deutsche Ostsiedlungsbewegung im Mittelalter*, Vorlesung am 10. November 2003 im Rahmen der Ringvorlesung “Das Bild und die Geschichte Osteuropas im Mittelalter“ im WS 2003/04, an der Universität Salzburg,- 05.08.2013.)
2. <http://www.adz.ro/inland/artikel-inland/artikel/merkel-wuerdigte-brueckenfunktion-der-deutschen-minderheit-in-rumaenien/> ADZ, 11.11.2011 - Angela Merkel.-01.07.2014.
3. http://www.uni-salzburg.at/fileadmin/oracle_file_imports/544329.PDF
Gottas, Friedrich: *Gerufen! Die deutsche Ostsiedlungsbewegung im Mittelalter* (Vorlesung am 10. November 2003 im Rahmen der Ringvorlesung “Das Bild und die Geschichte Osteuropas im Mittelalter“ im WS 2003/04 – 19.07.2014)
4. <http://www.siebenbuerger.de/portal/land-und-leute/siebenbuerger-sachsen/>
(Gabanyi, Anneli Ute, *Geschichte der Deutschen in Rumänien.*- 07.05.2011)
5. http://www.diss.fu-berlin.de/diss/receive/FUDISS_thesis_000000018881
(Klinck, Kristian, *Die Totalitarismustheorie Eric Voegelins*, Dissertation, Berlin, 2009.- 10.11.2012)
6. http://www.edrc.ro/docs/docs/Istoria_minoritatilor_3%20martie.pdf
(Dumitrescu/Căpiță/Manea (coord.), *Istoria minorităților naționale din România. Material auxiliar pentru profesorii de istorie*, Editura Didactică și Pedagogică, 2008. - 24.02.2013)
7. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/baumgartnerbernadettephd.pdf>
(Baumgartner, Bernadette, *Kisebbség a kisebbségben, A Szatmár megyei németek a két világháború között 1918-1940*, Doktorarbeit, Pécs, 2010.- 29.09.2014.
8. <http://qsf.e-learning.imb-uni-augsburg.de/node/563> (22.08.2012)
9. https://www.fsi.uni-tuebingen.de/_media/studium/skripte/grundlagen_wissenschaftlich_enarbeitens_ws08.pdf (Kämper, Andreas: *Grundlagen wissenschaftlichen Arbeitens*, Eberhard Karls Universität Tübingen, 2009.- 08.03.2014)

10. <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/31202> - 16.07.2014 (Eckert, Rainer (Rev.), *Naimark, Norman M.: Flammender Haß: ethnische Säuberungen im 20. Jahrhundert*, Beck, München, 2004, in: *Totalitarismus und Demokratie 1* (2004), 2, S.284. – 26.08.2014)
11. http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/RPL/RPL%20_rezultate_%20definitive_r.pdf, <http://www.insse.ro/cms/files/RPL2002INS/vol4/tabele/t1.pdf> (12.09.2014)
12. http://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_demografic%C4%83_a_Rom%C3%A2niei (15.09.2014)
13. <http://www.z-g-v.de/doku/archiv/rumaenien/kapitel-3-6-1.htm> (07.09.2014)
14. <http://www.lexex.ro/Legea-86-1945-83.aspx> (01.10.2014)
15. <http://oberwischau.org/> (08.07.2011)
16. http://edoc.ub.uni-muenchen.de/7356/1/Gabor_Lavinia_Emeline.pdf (Gabor, Lavinia Emeline - Dissertation: *Medieneinsatz im Deutschunterricht in Rumänien unter Berücksichtigung deutscher Bilingualismusreste*, München, 2007 – 18.06.2014)

IV. Persoane intervievate

Dr. Anton-Joseph Ilk
Augustin Olear
Nagy Theodor Josif
Skurka Jozsef
Funer Arpad und Frau
Karadi Maria, geb. Stadler
Tochter von Skurka Erzsebet und Grigor Jozsef
Tochter von Kreiter Jozsef
Leopold Langtaler